

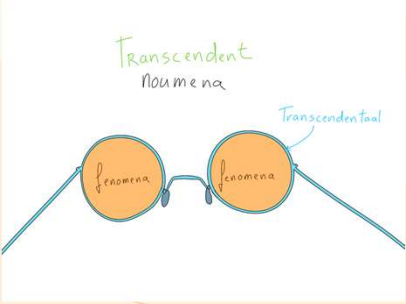
Sporen van Transcendentie

3

Petra Bolhuis
Maieutiek voorjaar 2021

1

Vorige week

Transcendent
noumena

fenomena

fenomena

Transcendentiaal

Transcendentie_Maieutiek_college 2

2

Metafysica bij Kant

Er is zegt Kant een transcendente werkelijkheid waarin wij aanwezig zijn als morele wezens. Deze werkelijkheid is in de fenomenale werkelijkheid (terrein van de theoretische rede) niet te bewijzen, maar in de noumenale werkelijkheid (de dingen an sich) bestaat het wel.

Daarmee wordt de metafysica vooral iets dat een relatie heeft met het ethisch handelen. Metafysica (die ooit epistemologische zekerheid gaf) gaat nu vooral over wat wij **niet** met ons verstand kunnen bereiken.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

3

Categorische imperatief

Categorisch = het is ongeacht de inhoud overal en altijd geldig.

Imperatief; je moet ernaar handelen. (Plichtsethiek)

In ethische zin heeft **het** subject bij Kant betekenis gekregen als moreel verantwoordelijke **drager van rechten én als doel** in zichzelf.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

4

Jaspers en Kant

“We zien volgens Jaspers dus een dubbele werking van Kant uitgaan; enerzijds wordt er in zijn filosofie ruimte voor de primaire zinservaring van het subject geschapen, anderzijds is zijn kritische filosofie streng tegenover verabsolutering daarvan; het menselijk kennen is wezenlijk relatief en beperkt” (22)

Maar hij vindt ook het ‘ik denk’ van Kant tekort doen aan het ‘ik ben’ dat de filosofie nodig heeft. We gaan richting het existentialisme.

Transcendentie_Maieutiek_college 2

5

Existentialfilosofie en Kant

- Vanaf nu staat het **subject** centraal,
- Heidegger zegt het object wordt be-grond door het subject (21)
- Jaspers voegt toe dat daardoor enerzijds de mens alles tot zijn **existentie** moet rekenen (22) en daarmee is **alles existentie** terwijl anderzijds **alles beperkt en relatief** wordt. (23)

Transcendentie_Maieutiek_college 3

6

De existentie

Existentie is in de filosofie een begrip geworden door de existentialisten uit Frankrijk. Sartre, Camus en de Beauvoir. Maar zij zijn niet de bedenkers van het begrip existentie in de filosofie.

Het begint met de middeleeuwse filosofie die het verschil aanbrengt tussen essentie en existentie en daarmee ook duidelijk maakt waar voor hen het belang ligt namelijk in de essentie.

Het bestaan is lange tijd een soort toevallige en tijdelijke vorm waarachter de essentie schuilgaat.

Transcendentie_Maieutiek_college_3

7

7

Kierkegaard (1813-1855)

- Theoloog en filosoof schrijft over het belang van een individueel kiezende mens.
- Belangrijke verandering ten opzichte van de zich verder ontwikkelende verlichtingsfilosofie is dat hij niet -zoals Kant- probeert om het denken en de ervaring te verbinden om tot objectieve kennis te komen.
- Hij kiest onverbidlijk voor de noodzaak van een sprong in het ongewisse.

Transcendentie_Maieutiek_college_3

8

8

De rede dient de existentie

De mens kent twee vormen van religieuze ervaring bij Kierkegaard;

1. algemene godsdienst die gepaard gaat met kennis en teksten,
2. de persoonlijke beleving die kennis en toetsbaarheid te boven gaat.

Voor Kierkegaard is dat laatste het belangrijkste, maar dat vraagt dus het loslaten van de rede.

Transcendentie_Maieutiek_college_3

9

9

Nietzsche

De atheïstische variant; *'Du sollst der werden, der du bist'* (uit vrolijke wetenschap)

De moderne mens heeft geen rustige plaats meer die gegeven is in de wereld. Alles is onrustig en in beweging, alles is in twijfel getrokken.

Zowel bij Kierkegaard als bij Nietzsche is de rede niet meer de binding met een buiten of boven ons, maar iets dat subjectief en betwifelbaar is geworden.

Transcendentie_Maieutiek_college_3

10

10

Jaspers en Kierkegaard

- Minder duidelijk christelijk theologisch, wel duidelijk geïnspireerd door het idee van existentie als dat wat mensen een identiteit geeft in het bestaan en daarbij staat verantwoordelijkheid centraal en het idee dat existentie niet een essentie kent, maar een proces, een **worden**.(25)

Transcendentie_Maieutiek_college_3

11

11

Filosofie kan niet een strenge wetenschap zijn

Husserl probeert de objectiviteit van het kennende subject te herstellen door te benadrukken dat de fenomenen gekend willen worden in hun verschijnen. Jaspers wijst dit apert af. (28 onderaan)

Filosofie begint waar de ratio schipbreuk lijdt zegt Jaspers (29)

Transcendentie_Maieutiek_college_3

12

12

Voorbij Kierkegaard en Nietzsche

Nietzsche en Kierkegaard zoeken ook vaste grond, maar buiten de rede. De één richting christendom en God de ander richting nihilisme en Übermensch.

Jaspers waardeert hun consequente doordenken van de positie van de moderne mens, maar hij zoekt wat er daarna nog mogelijk is met behoud van de ratio. (*Vernunft und Existenz* (30))

Transcendentie_Maleutiek_college_3

13

13

Vrijheid

Na afbreuk van schijnvastheid en -waarheid is er ruimte.(onderaan 31)

Sartre veegt de brokstukken bijeen in *l'Existentialisme est un humanisme* uit 1946.

Wat deze denkwijze doet is het centraal stellen van de specifieke positie/ betrokkenheid van de menselijk existentie.(33)

Wij hebben behoefte aan kennis en begrip van de wereld waarvan wij deel zijn.

Transcendentie_Maleutiek_college_3

14

14

Jaspers

Jaspers gaat het niet -zoals Husserl of Heidegger- om academische theoretisch funderingen, maar om de praktijk van het leven als mens; hij noemt dat *Existenzphilosophie*.

Jaspers zoekt, zo schrijft Waanders, wekkende filosofie. Het zal gaan over wat er is buiten het concrete hier en nu. Welk transcendentie roept mensen op om moeite te doen zichzelf of de wereld te veranderen?

Transcendentie_Maleutiek_college_3

15

15